

I

DE KEIZER

Het was Napoleon die zo'n passie voor kip had dat hij zijn koks continu aan het werk hield. Wat een keuken was dat, met vogels in allerlei stadia van bereiding. Sommige bungen den nog koud aan een haak, sommige draaiden langzaam aan het spit, maar de meeste lagen onaangeroerd op een hoop omdat de keizer bezig was.

Vreemd om zo beheerst te worden door een bepaalde voorkeur.

Het was mijn eerste aanstelling. In het begin deed ik niets anders dan ze de nek omdraaien, maar al gauw was ik het die de schotel door de modder naar zijn tent bracht. Hij vond mij aardig omdat ik klein van stuk ben. Ik vlei mezelf. Hij vond mij niet onaardig. Hij vond niemand aardig behalve Josephine en van haar hield hij zoals hij van kip hield.

De keizer werd nooit bediend door iemand die langer was dan een meter vijfenvijftig. Hij had kleine bedienden en gro-

te paarden. Zijn lievelingspaard was een meter zeventig hoog, met een staart die drie maal om een man heen kon terwijl er nog een pruik voor zijn vrouw overbleef. Dat paard had het boze oog en er hebben bijna evenveel dode rijknechten in de stal gelegen als kippen op tafel. Degenen die het beest zelf niet in een keer doodtrapte, werden wel door zijn meester weggestuurd omdat zijn vacht niet glom of het bit groen was.

‘Een nieuw bestuur moet verblinden en verbijsteren,’ zei hij. Brood en spelen, geloof ik dat hij zei. Geen wonder dus dat de stalknecht die we ten slotte vonden, zelf uit een circus afkomstig was en nauwelijks boven de flank van het paard uit kwam. Als hij het dier borstelde, gebruikte hij een trapleer met een stevige onderkant en een driehoekige bovenkant, maar als hij ermee ging rijden nam hij een fikse sprong en belandde keurig op de glanzende rug, terwijl het paard steigerde en snoof maar hem er niet af kreeg, zelfs niet met zijn neus in het zand en zijn achterbenen richting God. Ze verdwenen dan in een gordijn van stof, mijlenver, terwijl de dwerg zich vastklemde aan de manen, schreeuwend in dat rare taaltje van hem dat wij geen van allen verstonden.

Maar hij verstond alles.

Hij maakte de keizer aan het lachen en het paard kreeg hem niet klein, dus hij bleef. En ik bleef. En we werden vrienden.

Op een avond zaten we in de keukentent en de bel begint te rinkelen alsof de duivel zelf aan de andere kant zit. We schoten allemaal overeind en de een snelde naar het spit, de ander spoopte op het zilver, terwijl ik eerst mijn laarzen aan moest trekken voor de tocht over de bevroren karrensporen.

De lilliputter lachte en zei dat hij nog liever met het paard te maken had dan met de meester, maar wij lachten niet.

Daar komt hij aan, in een krans van peterselie die de kok liefdevol in de helm van een gesneuvelde kweekt. Buiten zijn de vlokken zo dicht dat ik me als het kleine figuurtje in een kindersneeuwstorm voel. Ik moet mijn ogen half dichtknijpen om het gele vlekje niet kwijt te raken dat Napoleons tent verlicht. Niemand anders mag op dit uur van de avond licht aan hebben.

Brandstof is schaars. Niet het hele leger heeft tenten.

Als ik binnenkom, zit hij daar alleen met een globe voor zich. Hij let niet op mij, hij blijft de globe in het rond draaien, terwijl hij hem met twee handen teder vasthoudt alsof het een borst is. Ik kuch even en opeens kijkt hij op met angst in zijn ogen.

‘Zet maar neer en verdwijjn.’

‘Moet ik hem niet snijden, generaal?’

‘Ik red me wel. Goedenavond.’

Ik weet wat hij bedoelt. Hij vraagt me haast nooit meer om voor te snijden. Zodra ik weg ben tilt hij het deksel op, pakt hem beet en propt hem in zijn mond. Als het aan hem lag, was zijn gezicht een en al mond om een hele vogel in te proppen.

Ik mag van geluk spreken als ik ’s morgens het wensbotje vind.

Er is geen warmte, er zijn alleen gradaties van kou. Ik herinner me het gevoel van een vuur tegen mijn knieën niet meer. Zelfs in de keuken, in ieder kamp het warmste plekje, is de

warmte te ijl om zich te verspreiden en de koperen pannen beslaan. Eenmaal in de week trek ik mijn sokken uit om mijn teennagels te knippen en de anderen noemen mij een ijdel-tuit. We zien wit met rode neuzen en blauwe vingers.

De driekleur.

Dat doet hij om zijn kippen vers te houden.

Hij gebruikt de winter als provisiekamer.

Maar dat was lang geleden. In Rusland.

Tegenwoordig praten de mensen over de dingen die hij deed alsof ze zinvol waren. Alsof zelfs zijn rampzaligste vergissingen alleen maar te wijten waren aan pech of overmoed.

Het was een troep.

Woorden als verwoesting, verkrachting, slachting, bloedbad, verhogering zijn pasklare woorden om de pijn op afstand te houden. Woorden over oorlog die het oor strelen.

Ik kan u verhalen vertellen. Geloof me.

Ik wilde tamboer worden.

De rekruterende officier gaf me een walnoot en vroeg of ik die tussen duim en wijsvinger kon kraken. Dat kon ik niet en hij lachte en zei dat een tamboer sterke handen moest hebben. Ik stak mijn hand uit met de walnoot erop en daagde hem uit het voor te doen. Hij kreeg een kleur en liet mij door een luitenant naar de veldkeuken brengen. De kok nam mijn magere lijf op en concludeerde dat er in mij geen slager zat. Voor mij geen vieze bergen onbestemd vlees die voor de dagelijkse hachee moesten worden gesneden. Hij zei dat ik bofte, dat ik voor Bonaparte zelf zou werken en gedurende een

korte optimistische seconde zag ik mezelf als leerling-banketbakker bezig met het bouwen van broze torens van suiker en room. We liepen naar een kleine tent met twee roerloze schildwachten naast de flappen.

De privé-voorraadkamer van Bonaparte, zei de kok.

De ruimte was van de bodem tot de nok van de tent volgestouwd met ruwhouten kooien van ongeveer dertig vierkante centimeter met een smal gangetje ertussen, nauwelijks de breedte van een mens. In elke kooi zaten twee of drie vogels, met afgeknipte snavels en poten, die met doffe identieke ogen door de kieren staarden. Ik ben geen lafaard en ik heb op onze boerderijen een hoop voor het gemak zien verminken, maar op de stilte was ik niet voorbereid. Zelfs geen geritsel. Ze hadden dood kunnen zijn, hadden dood moeten zijn, afgezien van de ogen. De kok draaide zich al weer om. 'Het is jouw taak om ze leeg te halen en de nek om te draaien.'

Ik glipte weg naar de haven, en omdat de stenen zo vroeg in april warm waren en omdat ik dagenlang op pad was geweest, viel ik in slaap en droomde van trommels en een rood uniform. Ik werd gewekt door een laars, hard en glimmend en met een vertrouwde zadelgeur. Ik tilde mijn hoofd op en zag dat hij op mijn buik rustte zoals de walnoot op de palm van mijn hand had gerust. De officier keek mij niet aan, maar zei: 'Je bent nu soldaat en je zult nog gelegenheid genoeg krijgen om in de openlucht te slapen. Opstaan.'

Hij tilde zijn voet op en terwijl ik overeind krabbelde gaf hij mij een harde schop en zei, nog steeds voor zich uit kijkend: 'Stevige billen, dat is tenminste iets.'

Ik hoorde al gauw wat voor reputatie hij had, maar hij

heeft mij nooit lastig gevallen. Ik denk dat de kippenlucht hem op afstand hield.

Ik had vanaf het begin heimwee. Ik miste mijn moeder. Ik miste de heuvel daar waar de zon schuin over de vallei valt. Ik miste alle doodgewone dingen waar ik een hekel aan had gehad. In de lente zijn thuis de velden geel van de paardenbloemen en stroomt de rivier weer rustig na maanden van regen. Toen het leger kwam rekruteren had het hele stel praatjes voor tien, we lachten en zeiden dat het tijd werd dat we eens wat meer zagen dan de rode schuur en de koeien die we zelf op de wereld hadden gezet. We lieten ons meteen inschrijven en degenen onder ons die niet konden schrijven, zetten een onbezorgde krabbel op het formulier.

In ons dorp wordt ieder jaar aan het eind van de winter een vreugdevuur gehouden. Wekenlang hadden we eraan gebouwd, hoog als een kathedraal met een heiligschennende piek van kapotte snaren en smerige strozakken. Er zou volop wijn zijn en dansen en als het donker werd een schatje en omdat wij weggingen, mochten wij het aansteken. Toen de zon onderging staken wij onze vijf brandende fakkels in het hart van de brandstapel. Mijn mond werd droog toen ik het hout vlam hoorde vatten en knetteren tot de eerste vlam zich een weg naar buiten baande. Op dat moment had ik een godvruchtig man willen zijn met een engelbewaarder, zodat ik in het vuur zou kunnen springen en mijn zonden zien wegbranden. Ik ga wel biechten, maar het ware vuur ontbreekt. Je moet het van harte doen of helemaal niet.

Wij zijn een lauw volk ondanks al onze feestdagen en ons

harde werken. Er is weinig dat ons treft, maar we willen graag getroffen worden. 's Nachts liggen we wakker en hopen dat de duisternis zal wijken en ons een visioen zal tonen. We schrikken van de intimiteit van onze kinderen, maar zorgen er wel voor dat ze net zo opgroeien als wij. Lauw, net als wij. Op een avond als deze, als onze handen en gezichten gloeien, kunnen we geloven dat we morgen engelen op sterk water zullen zien en dat de bekende bossen opeens een nieuw pad zullen onthullen.

De vorige keer dat we een vreugdevuur hadden probeerde iemand uit de buurt de planken van zijn huis af te breken. Hij zei dat het toch maar een stinkende hoop mest, gedroogd vlees en luizen was. Hij zei dat hij de hele boel in de fik ging steken. Zijn vrouw stond aan zijn armen te trekken. Ze was een forse vrouw, gewend aan de karn en het land, maar ze kon hem niet tegenhouden. Hij beukte zijn vuist in het verweerde hout tot zijn hand eruitzag als de kop van een gevild lam. Daarna bleef hij de hele nacht bij het vuur liggen tot de vroege wind hem bedekte met afkoelende as. Hij sprak er nooit over. Wij spraken er nooit over. Hij komt niet meer naar het vreugdevuur.

Soms vraag ik me af waarom we geen van allen probeerden hem tegen te houden. Ik denk dat we graag wilden dat hij het zou doen, voor ons zou doen. Onze oude levens afbreken en ons opnieuw laten beginnen. Schoon en eenvoudig met open handen. Zo zou het niet zijn, net zomin als het zo had kunnen worden toen Bonaparte half Europa in brand stak.

Maar wat konden we anders?

Het werd ochtend en we marcheerden af met onze pakjes brood en rijpe kaas. Er waren tranen van de vrouwen en de mannen sloegen ons op de rug en zeiden dat het soldatenleven mooi was voor een jongen. Een klein meisje dat me altijd overal achternaliep, trok aan mijn hand, met een frons tussen haar wenkbrauwen van bezorgdheid.

‘Ga je mensen doodmaken, Henri?’

Ik hurkte naast haar neer. ‘Geen mensen, Louise, alleen de vijand.’

‘Wat is dat, vijand?’

‘Iemand die niet aan jouw kant staat.’

We waren op weg naar Boulogne om de strijd aan te gaan met het leger van Engeland. Boulogne, een suffe haven van niets met een handvol hoerenkasten, werd opeens de springplank van het keizerrijk. Op een afstand van niet meer dan twintig mijl, gemakkelijk te zien op een heldere dag, lag Engeland met zijn verwaandheid. We wisten hoe ze waren, de Engelsen. Dat ze hun kinderen opaten en niets van de Heilige Maagd wilden weten. Dat ze zelfmoord pleegden met ongepaste blijmoedigheid. De Engelsen hebben het hoogste percentage zelfmoorden van Europa. Dat had ik zo uit de mond van een priester. De Engelsen met hun John Bull-vlees en hun schuimende bier. De Engelsen die zelfs nu nog tot hun middel in het water boven Kent staan om te oefenen hoe ze het beste leger van de wereld zullen verdrinken.

Wij moeten Engeland binnenvallen.

Zo nodig wordt heel Frankrijk gerekruteerd. Bonaparte zal zijn land oppakken als een spons en er de laatste druppel uit knijpen.

We zijn verliefd op hem.

In Boulogne ben ik nog steeds behoorlijk enthousiast, mijn hoop om als tamboer fier aan het hoofd te lopen van een trotse colonne is weliswaar vervlogen, maar ik weet dat ik Bonaparte zelf te zien zal krijgen. Regelmatig komt hij in vliegende vaart uit de Tuilerieën en speurt de zee af zoals een gewoon mens zijn regenton inspecteert. Domino, de lilliputter, zegt dat zijn nabijheid je het gevoel geeft van een stevige bries om je oren. Hij zegt dat Madame de Stael het zo heeft uitgedrukt en zij is beroemd genoeg om het bij het rechte eind te hebben. Ze woont momenteel niet in Frankrijk. Bonaparte heeft haar verbannen omdat het haar niet beviel dat hij het theater censureerde en de kranten verbood. Ik heb eens een boek van haar gekocht bij een reizende marskramer, die het van een aan lagerwal geraakte edelman had. Ik begreep er niet veel van, maar ik heb het woord 'intellectueel' geleerd, zo zou ik mijzelf graag willen noemen.

Domino lacht me uit.

's Nachts droom ik van paardenbloemen.

De kok greep boven zijn hoofd een kip van de haak en schep-te een hand vulling uit de koperen kom.

Hij glimlachte.

'Vanavond gaan we stappen, jongens, en het zal een onvergetelijke avond worden, reken maar.' Hij propte de vogel vol met een ronddraaiende beweging van zijn hand om een gelijkmatig effect te krijgen.

'Ik neem aan dat jullie allemaal al eens een vrouw hebben gehad?'

De meesten van ons bloosden en sommigen giechelden.

‘Zo niet, dan is er niets lekkerders en zo ja, bedenk dan dat Bonaparte zelf dag in dag uit niet genoeg krijgt van hetzelfde.’

Hij hield de kip omhoog zodat wij hem konden bekijken.

Ik had gehoopt te kunnen achterblijven met mijn zakbijbeltje, dat ik bij mijn vertrek van mijn moeder had gekregen. Mijn moeder hield van God, ze zei dat God en de Heilige Maagd de enigen waren die ze nodig had, al was ze dankbaar voor haar gezin. Ik heb gezien hoe ze knielde voor zonsopgang, voor het melken, voor de dikke pap en hoe ze hardop zong voor God, die ze nooit heeft gezien. We zijn wel min of meer godsdienstig bij ons in het dorp en we hebben eerbied voor de pastoor die ruim tien kilometer moet lopen om ons de ouwel te brengen, maar het raakt ons niet in ons hart.

De heilige Paulus heeft gezegd dat het beter is om te trouwen dan te branden, maar mijn moeder leerde mij dat het beter is om te branden dan te trouwen. Ze had non willen worden. Ze hoopte dat ik priester zou worden en spaarde om mij te laten leren terwijl mijn vriendjes touw vlochten en achter de ploeg liepen.

Ik kan geen priester worden, want hoewel mijn hart even luidruchtig is als het hare, kan ik niet doen alsof de reactie oorverdovend is. Ik heb geroepen tot God en de Maagd, maar ze riepen niet terug en ik ben niet geïnteresseerd in het stille stemmetje. Een god kan toch zeker wel passie met passie beantwoorden?

Zij zegt van wel.

Dan moet hij dat ook doen.

De familie van mijn moeder was niet rijk maar wel keurig. Ze was stemmig opgevoed met muziek en passende literatuur en er werd aan tafel nooit over politiek gepraat, zelfs niet toen de rebellen de deur intrapten. Haar familie was koningsgezind. Toen ze twaalf was liet ze hun weten dat ze non wilde worden, maar ze hadden een hekel aan overdrijving en verzekerden haar dat het huwelijk haar meer zou bevredigen. Zonder dat ze het merkten, vervreemde ze van hen. Uiterlijk was ze volgzaam en aanhankelijk, maar vanbinnen stilde ze een honger waar ze van gewalgd zouden hebben als walging op zich niet een uitspatting was geweest. Ze las heiligenlevens en kende de bijbel grotendeels uit haar hoofd. Ze was ervan overtuigd dat de Heilige Maagd zelf haar zou helpen als het zover was.

Het was zover toen ze vijftien was, op een veemarkt. Bijna de hele stad was uitgelopen om naar de logge ossen en opgewonden schapen te kijken. Haar moeder en vader waren in een feestelijke stemming en op een onbezonnen moment wees haar papa in de richting van een stevige, goedgeklede man met een kind op zijn schouders. Een betere echtgenoot kon ze zich niet wensen, zei hij. Hij zou straks bij hen komen eten en hoopte vurig dat Georgette (mijn moeder) na het diner zou willen zingen. Toen het druk begon te worden, ontsnapte mijn moeder, zonder iets anders mee te nemen dan de kleren die ze aan had en haar bijbel die ze altijd bij zich droeg. Ze verstopte zich in een hooiwagen en reed die zon-

doorstooftde avond langzaam de stad uit over het rustige land tot de wagen in mijn geboortedorp aankwam. Zonder een zweem van angst, omdat ze geloofde in de macht van de Maagd, stelde mijn moeder zich voor aan Claude (mijn vader) en vroeg hem haar naar het dichtstbijzijnde klooster te brengen. Hij was vriendelijk, wat traag van begrip, tien jaar ouder dan zij en hij bood haar een bed aan voor de nacht, met de bedoeling haar de volgende dag naar huis te brengen en misschien een beloning op te strijken.

Ze is nooit naar huis gegaan en evenmin ooit in een klooster beland. De dagen regen zich aaneen tot weken en ze was bang voor haar vader die, hoorde ze, de hele streek doorkruiste en bij alle religieuze instellingen die hij passeerde steekpenningen achterliet. Drie maanden verstreken en ze ontdekte dat ze groene vingers had en schichtige dieren kon kalmeren. Claude zei zelden iets tegen haar en viel haar nooit lastig, maar soms betrapte ze hem er weleens op dat hij naar haar stond te kijken, doodstil, met zijn hand boven zijn ogen.

Op een avond laat, ze sliep al, hoorde ze op de deur kloppen en toen ze haar lamp hoog draaide zag ze Claude in de deuropening staan. Hij had zich geschoren, hij had zijn nachthemd aan en hij rook naar carbolzeep.

‘Wil je met me trouwen, Georgette?’

Ze schudde haar hoofd en hij ging weg. In de tijd die volgde kwam hij af en toe nog eens terug, maar bleef altijd bij de deur staan, fris geschoren en geurend naar zeep.

Ze zei ja. Ze kon niet naar huis terug. Ze kon niet naar een klooster zolang haar vader elke moeder-overste omkocht die